

AZ OSMÁN BIRODALOM ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI RENDI ÁLLAMOK A XVI. SZÁZADBAN

Cyril Horáček

Előadásomban nem szándékozom az 1566-os év történelmi eseményeivel foglalkozni, hanem egy összehasonlítás alapján kívánom megvizsgálni, hogyan nyilvánult meg ebben a konfliktusban a dualisztikus rendi monarchiák és az oszmán birodalom struktúrájában, állapotában meglevő különbség, és ez hogyan befolyásolta a hadvezetést. A korabeli közép-európai rendi monarchiák jellemző vonásait mindenekelőtt a cseh rendi államon szeretném bemutatni, mely — természetesen — legközelebb áll hozzám.

II. Lajos cseh—magyar király halála és Habsburg Ferdinándnak cseh és magyar királlyá való megválasztása után a cseh korona országai — a mai Csehszlovákia magja — a Habsburg-államrendszer részévé váltak, amely az osztrák, cseh és magyar tartományokból tevődött össze. A cseh külpolitika ebben a helyzetben teljes függőségbe került a Habsburgoktól, akik egyszerre német királyok és V. Károlynak 1556-ban történt leköszönése után római császárok is voltak.

A cseh tartományokat e kötöttség és az egységes külpolitika révén — akaratuk ellenére — bevonták a török háborúkba, és mint leggazdagabb részei a birodalomnak, a hadviselés gazdasági tartalékává váltak. Elsősorban azt kapták feladatul, hogy Magyarország és Bécs török elleni védekezéséhez anyagi — szükség esetén pedig katonai eszközökkel járuljanak hozzá. A cseh tartományoknak olyan adókkal való megterhelése, melyeket korábban csak kivételesen szavaztak meg, gyakorlatilag évenként megismétlődtek. Az így befolyt jelentős összeget a török elleni háborúkra fordították és ezért ezt a terhet úgy is nevezték, hogy „törökadó”. Számadatokat nem idézek, néhányat a Szigetvári Emlékkönyvben megjelent tanulmányomban említettem.

Az adók fékeztek a gazdasági fejlődést, mivel a legtöbb pénz külföldre áramlott, anélkül, hogy az országnak valami hasznot hozott volna. A fegyverkezés és a hadsereg részére történt szállítások bizonyos mértékig élénkíthették volna a hazai termelést, de 1547 után a városok gazdasági helyzetében bekövetkezett rosszabbodás, továbbá az udvarnak a városi kézműveseket kedvezőtlenül érintő árpolitikája megakadályozta a termelés fellendülését.

Természetesen az adókövetések heves ellenállást váltottak ki és kiélezték a király és a rendek között a dualisztikus rendi államban enélkül is állandóan fennálló feszültséget. A XVI. században ez a feszültség főképpen I. Ferdinánd és utódainak törekvéseiből fakadt, akik nyugat-európai, elsősorban spanyol mintára igyekeztek az uralkodó hatalmát erősíteni, a rendek befolyását pedig korlátozni.

A rendek befolyása a cseh tartományokban a XV. század végén és a XVI. század elején a huszita háborúk és a gyenge kezű Jagellók uralkodása óta nagymértékben megnövekedett. A huszita háborúkban Prága és más királyi városok hatalma megerősödött, a Jagellók alatt nőtt a nemesség befolyása. A huszitizmus sajátosan cseh jelenség volt, a Jagellók uralkodása ugyanilyen következményekkel járt Magyarországon, ellenben a Habsburg örökös tartományokban a rendek hatalma meglehetősen korlátozott maradt.

Az adók kivetéséhez a tartományi gyűlések hozzájárulására volt szükség, ehhez a királynak ismételten kérni kellett a rendek jóváhagyását. Jóllehet a rendek végül mindig megadták hozzájárulásukat az adó mennyiségét illetően, azonban tárgyalni, sőt harcolni kellett a rendekkel. Az adóbevétel átadása — a rendi adóbeszedők hanyagsága, a tudatosan alacsony vagyonbecslés, a lassú befizetés miatt — továbbra is elhúzódott. Mivel a pénzre a hadsereg felszereléséhez és felfegyverzéséhez sürgősen szükség volt, a király kénytelen volt kedvezőtlen feltételek mellett kölcsönöket felvenni. Ezáltal adóssága rendkívül nagymértékben növekedett. Az uralkodó tartozása némelykor olyan nyomasztó volt, hogy kénytelen volt újólag felszólítani a tartományi gyűlést, rendkívüli adókkal járuljanak hozzá kamatfizetéseikhez, törlesztéseikhez. Ez az állapot jellemző volt II. Miksa és II. Rudolf uralkodására, akik I. Ferdinándnak a török háborúk miatt keletkezett nagy adósságait is örökölték.

A cseh tartományok által nyújtandó katonai segítség kérdésében hasonló volt a helyzet, mint az adózásnál. A katonai segítséget ugyancsak a tartományi gyűléseknek kellett megszavazni, ezenkívül ők döntöttek a felállított hadseregnek a cseh tartományok határain kívül történő felhasználása kérdésében. Ez az eljárás formálisan is sok időt vett igénybe, mivel a cseh korona országaiban nemcsak a cseh — ha ez volt is a döntő —, hanem a morva tartományi, a sziléziai fejedelmi, továbbá a Felső- és Alsó-Lausitz tartományi gyűlések is léteztek. Ezek mindegyikét össze kellett hívni, hogy megadhassák hozzájárulásukat. II. Miksánál egy sokkal harciasabb királyt is gátolt volna cselekvésében ez az eljárás.

A cseh állam tehát katonailag teljesen defenzív jellegű volt. A rendi államnak ugyanis nem voltak agresszív szándékai. Egy nagyobb államszövetség minden egyes országának védelmét a rendi szervezetben figyelmen kívül hagyták. I. Ferdinánd törekvései a közös védelem megszervezésére — de legalább a cseh tartományok és az örökös tartományok viszonylatában — megtörték a cseh tartományok szívós ellenállását.

A tartományi katonaság legnagyobbbrészt az alattvalókból tevődött össze, és a nemesek (kíséretükkel együtt) vezették őket. Kiképzésük nagyon rossz volt, és nem igen felelt meg a követelményeknek olyan korban, amikor a harc kimenetelét gyakorlott zsoldosok döntötték el. Mégis az alattvalók nagyobb arányú reguláris katonai kiképzését a nemesség nem kívánta, mert félték egy esetleges fegyveres felkeléstől. Ezenkívül a törökellenes háborúkban a cseh katonai erők csak vonakodva gyülekeztek, és fegyelmük, harciaságuk nem volt kielégítő. Ez megmutatkozott a cseh katonák körében az 1566-os hadjáratban is.

A „törökadók” tovább fokozták az ellentmondásokat a rendeken belül, különösen az előkelőbb rendek és a városok között. A nemesség igyekezett áthárítani az adóterhet a városokra és az alattvalókra. Sikerült nekik a király segítségével az eddigi vagyonadót először egy általános fogyasztási adóval és végül házáddal pótolni, mely a nemesség számára kedvezőbb volt, a városokat és a széles tömegeket azonban súlyosan érintette. Ezáltal az elnyomott parasztság, valamint a letelepített cselédség és napszámosok — a XV. század vége óta különben is kedvezőtlen helyzete még rosszabb lett. Ami a városokat illeti, Csehországban 1547-ben a római birodalomban folyó schmalkaldeni háborúval összefüggésben felkelésre került sor, amelyben főképpen a királyi

városok vettek részt. A felkelés azonban kudarcba fulladt és a király súlyosan megbüntette a városokat. A huszita mozgalom óta szerzett birtokaikat elkobozták, eddigi erős gazdasági, valamint politikai helyzetüket tartósan megtörték.

Az elnyomott parasztság, amely nem alkotott szabad rendet és az államvezetést nem befolyásolta, gyakran olyan nehéz helyzetben volt, hogy felkeléseket kísérelt meg. Sőt a pápai és velencei követek olyan széles körben elterjedt aggodalmakról jelentettek, hogy az elnyomottak alkalomadtán a törökökkel léphetnek szövetségre, vállalva ezzel a török fennhatóságot.

Ennélfogva a cseh tartományokban a török háborúk miatt történt adókivevésekkel szembeni ellenállás nemcsak gazdasági, hanem az említett politikai okokkal is magyarázható, melyek nagyon bonyolultak voltak. A rendek olykor jobban félték a királytól és a királyi hatalom megnövekedésétől, mint a törököktől. I. Ferdinánd a cseheknek idegen maradt, jóllehet általuk szabadon választott király volt és felesége révén a korábbi cseh Jagelló dinasztiával rokonságban állt. A török háborúban a király szorult helyzetét a rendek néha még arra is kihasználták, hogy rendi követeléseiket kierőszakolják.

Ezeknek az időknek a viszonyait találón jellemzi a cseh jogtörténész, Kapras a következőkben: „So wurde der gebrechliche Organismus der ständischen Verfassung immer wieder durch Kämpfe zwischen dem königlichen Absolutismus einerseits und der ständischen Oligarchie anderseits hin und hergeworfen.”¹

Tehát a cseh rendi államban ellentétes törekvések és érdekeltségek jutottak érvényre, melyek I. Ferdinánd és utódainak cselekvési szabadságát a törökök ellen bénították. Hasonlóak voltak a viszonyok Magyarországon, ahol az ellenállás Ferdinánddal szemben olyan nagy volt, hogy a nemesség egy része által választott ellenkirály, Zápolyai János megtámadta a trónt. Ezenfelül Buda elfoglalása után az ország két, a királyi és a törökök által megszállt részre szakadt, s ehhez járult a török szultán főhatalma alatt álló Erdély. Természetesen a magyar történészek nagyon jól ismerik az akkori Magyarország helyzetét.

A cseh tartományokéhoz hasonlóan hatottak az ellentétek a Német-Római Szent Birodalomban. Ott is félték az evangélikus birodalmi rendek a Habsburgok növekvő hatalmától és csak kénytelen-kelletlen szavazták meg a török háborúk miatt kivetett adókat. Később a XVII. és a XVIII. században fejlődésük mégis alapvetően más irányban haladt. A többi rendi államban az abszolutisztikus uralkodói hatalom győzedelmeskedett a rendek felett. Ez különösen tragikus módon ment végbe Csehországban, miután a Fehér-hegyen 1620-ban leverték a rendek felkelését. Viszont a római birodalom fokozatosan haladt szétesése felé és helyette önálló fejedelemségek alakultak. Ezek az államok azután ugyancsak abszolutisztikus jelleget öltöttek és közöttük a legfontosabb szerepet egyre inkább Poroszország töltötte be.

A rendi államokban dúló viszályok kifelé, ideológiai síkon az uralkodó és a legtöbbször nem katolikus rendek között folyó vallásos vitákban tükröződtek vissza. Ezek az ellentétek a törökök elleni harcban szükségszerűen kudarcokhoz vezettek.

A keresztény szomszédállamokkal szemben az oszmán birodalom nagy előnyökkel rendelkezett. Nemcsak az állam területének nagysága tekintetében — amely a XVI. század kezdete óta három kontinensre terjedt ki és valószínűleg lakóinak száma is több volt — múlta felül a keresztény államokat, hanem politikai és katonai szervezete is sokkal alkalmasabb volt a hadviselésre. Bár az oszmán birodalom is egy feudális állam volt, felépítésének alapvonásai egészen eltérőek voltak.

¹ J. Kapras: Přehled právních dějin zemí české koruny, 5. Ausg., Prag, 1935. 127. o.

Az oszmán birodalom — mint állam — a XVI. században végig megtartotta katonai feudális jellegét, ahogy az a bizánci birodalom végleges bukása után kialakult és megszilárdult. Bizonyos, hogy magát a bizánci birodalom, a keleti Róma utódjának tekintette és átvette annak jól bevált feudális és adminisztratív intézményeit. Idézhetjük ezzel kapcsolatban a korabeli krónikást, Löwenklaut, aki krónikájában gúnyosan írja: „Das auch zwar die Türken den Römern und Griechen, auf die sie gefolgt im Regiment, alles gleich wie Affen nachtun wollen, hab ich aus gar vielen Sachen bishero können abnehmen, als neulich aus den Tituln (Kriegsämtern), Ausstellung der Landt und Landvogteien, Gesetzen und Ordnung ihres gemeinen Wesens.”²

Az oszmán birodalom — talán a keleti önkényuralmak hagyományaiból fakadó erős befolyás alatt — sohasem vált rendi állammá.

Az állam rendelkezési joga (dominium eminens — törökül rakabe) minden földbirtok és telek fölött továbbra is fennmaradt. Az állami földbirtok az oszmán feudális rendszer talpköve lett. Az állami földből a magas állami, katonai, valamint katonai-közigazgatási funkciók számára beneficiumokat szerveztek és tartottak fenn (khasz, timár és ziamet).

A hűbéreket funkciókhoz, vagy katonai kötelezettséghez kötötték és az oszmán birodalom gyakori háborúiban tanúsított hősiességért adományozták. A hűbértartót vissza lehetett venni, ha a tulajdonos nem, vagy rosszul teljesítette katonai kötelezettségét. A hűbértartók jövedelmének egy részét az állam visszatartotta magának.

Az európai fogalmaknak megfelelő allodialis birtok, amellyel a tulajdonos szabadon rendelkezhetett, csak az ún. мүлк volt, amelyet a szultán egy adománylevél alapján ajándékozott. A hűbérúr csak ezen és a khasz-cifliksen, a hűbértartokon belüli kis földterületen gazdálkodhatott saját maga. Ez a föld azonban csak egy csekély részét tette ki a művelés alatt álló ösztérületnek.³

Az oszmán timár-szpáhirendszer abban is különbözött az európai feudális rendtől, hogy nem volt bírósági, igazgatási és jogi kivételettség és a hűbérúr törvényes hatalma az alattvalók, adófizetők fölött nagyon korlátozott volt. Az államhatalmat a kádi és a fiskus képviselte.

Az oszmán birodalom tehát elvileg nem ismerte — különösen nem a XVI. században — sem az örökölhető hűbéreiséget, sem az örökölhető országos és hivatali nemességet. Ezért nem fejlődött ki a rendiség, nem voltak zárt rendek és nem volt feudális hierarchia, akik közvetlenül részt vehettek volna a politikai hatalomban. Ennek következtében nem alakult ki a rendi állam.

Az oszmán államot az abszolutisztikus királyi hatalommal rendelkező szultán kormányozta, számos hivatalnok segítségével, akik főként renegátokból rekrutálódtak. Tehetségük szerint ezekből választotta ki a szultán államférfiait, katonáit és hivatalnokait. Az oszmán állam vezetésében az a jól bevált iszlám alapelv volt érvényben, amely minden alattvaló számára — tekintet nélkül származásukra, nemzetiségükre — lehetővé tette az összes, közöttük a legmagasabb méltóság elérését is. Természetesen azzal a feltétellel, hogy az iszlámhoz kellett tartoznia, vagy át kellett térnie az iszlám vallásra. Ez a helyzet különösen az alattvalók számára volt sokkal kedvezőbb, mint a keresztény rendi államokban, ahol teljesen ki voltak rekesztve a kormányzásból és számukra a szociális felemelkedést a jobbágyi intézmény majdnem lehetetlenné tette.

A szultán korlátlan hatalma egy jól szervezett hadseregre támaszkodott, amelynek magját a feudális lovasság, a szpáhik mellett az állandó hivatásos

² H. Lewenkl v. Amelbeuern: *Neuwe Chronica Türckischer Nation von Türken selbst beschriben*. Frankfurt a. Main 1590, 155. o.

³ Vö. J. Kabrda: *Hlavní rysy timari-sipáhiského zřízení v Osmanské říši*. Čs. časopis historický XIV, Prag, 1966, 293. o. und die dort angeführte Literatur.

hadsereg, a janicsárság alkotta. A szpáhik az oszmán birodalom hódító háborúiban nagy szerepet játszottak és különösen jól beváltak a magyar Alföldön folyó harcokban. A XVI. században azonban — a lőfegyverek szélesebb körű elterjedésével — a gyalogság egy kiképzett és tapasztalt zsoldoshadsereg formájában (mint pl. Nyugat-Európában a svájci zsoldosok) a harc döntő tényezőjévé vált. A szükségletnek, különösen várak ostrománál, jól megfelelt a janicsár gyalogság.

A janicsárokat kényszerrel sorozták be a nem török eredetű népek fiaiból, s nagyrészt délszláv vagy albán származásúak voltak. Kora ifjúságuktól az iszlám szellemében, fanatikus mohamedánokká nevelték őket és jó katonai kiképzést kaptak. A janicsárok alkották a XVI. századi Európában a legnagyobb állandóan fizetett sereget, mivel sem egy másik uralkodó, sem pedig egy másik állam nem volt olyan anyagi eszközök birtokában, amelyekből tartósan fizetni lehetett volna egy ilyen nagy sereget.⁴ A janicsár had népi összetétele Európában már a XVI. században ismert volt. Így ír a krónikás, Lonicerus az oszmán birodalomban használt nyelvekről: „Tertium locum (azaz a török és az arab nyelv után) obtinet lingua Illyrica, Janizaris maxime in usu”.⁵ Az oszmán birodalomnak a majdnem megszakítás nélküli hódító hadjárataiban legfőbb erőssége a janicsár sereg volt. Ezek a háborúk legtöbbször győzelemmel végződtek és nem merítették ki olyan mértékben az államkincstárt, mint ahogy az a rendi államokban előfordult, ahol — amint azt már említettük — a hadviseléshez szükséges pénzt mindig nehézségek árán tudták csak előteremteni. Ezzel ellentétben az oszmán birodalom kincstárának jóvedelmét még gyarapította a rablott hadizsákmány. A hadifoglyokat, az elhurcolt lakosságot rabszolgaként eladták, a meghódított országokra hadisarcot vetettek ki.

Ebben a kormányzási rendszerben nagy jelentősége volt az uralkodó személyes tulajdonságainak. A tehetséges szultánok, akik közül a birodalom felemelkedésének időszakában különösen Szulejmán emelkedett ki, az állami tisztviselők segítségével eredményesen tudták irányítani az államot. Ez a tisztviselői kar — tekintet nélkül származásukra —, együtt a timárok és ziametek birtoklóival — akik a XVI. században nagyrészt kétségtelenül törökök voltak — alkotta a török uralkodó osztályt (askeri).

Az uralkodó vallás, az iszlám, a nem mohamedán felekezetekkel szemben türelmes volt és a törökök a keresztény felekezeteknek messzemenő önállóságot biztosítottak. Az oszmán birodalom ebben a tekintetben is különbözött a közép-európai rendi államoktól. A római birodalomban, a cseh tartományokban és Magyarországon a reformáció és ellenreformáció idején erősödtek a vallási harcok és a vallási türelmetlenség nagymértékben elterjedt.

Nehéz megítélni az alattvalók helyzetét, mivel ezt a problémát eddig nem eléggé objektíven vizsgálták és az idevonatkozó dokumentumok még nincsenek kellően feldolgozva. A letelepedett parasztok, akik az oszmán birodalomban a rájuk osztályához tartoztak és annak nagyobb részét alkották, voltak a tulajdonképpeni mezőgazdasági termelők. Kötelességük volt az államtól — örökölhető használatra — kapott földterület rendes megművelése. Termékeikből uraik számára — természetben vagy pénzben — tizedet kellett fizetniük. Ezenfelül még egy sor járandóság teljesítésére voltak kötelezve. Fizetniük kellett földjük használati joga átírásakor a közvetlen örökös vagy más személy részére, házasságkötéskor, továbbá pénzbírságokat stb. A nem mohamedánok ezenkívül fejadót is fizettek.

⁴ Vö. E. Fueter: *Geschichte des europäischen Staatensystems von 1492—1559*. München—Berlin, 1919. 175. o.

⁵ Ph. Lonicerus: *Chronica turcica I*. Frankfurt a. Main, 1584. 78. o.

Robot kötelezettségeik azonban nem voltak olyan súlyosak, mint a rendi államokban, ahol a földesurak a XV. század végétől egyre növekvő mértékben tértek át a majorsági gazdálkodásra és ennek következtében egyre több robotot követeltek alattvalóiktól. Mivel az oszmán birodalom hűbérurai birtokaikat saját maguk nem művelhették, így a robot csupán alkalmi házimunkákra, faszállításra, kaszálásra, lófogat kiállítására és hasonló szolgáltatásokra korlátozódott. Véleményem szerint a parasztság helyzete az oszmán birodalomban a XVI. században egészében nem volt olyan kedvezőtlen, mint a szomszédságában levő legtöbb rendi államban.

Mindezek az előnyök biztosították az oszmán birodalom szilárd helyzetét Európában és katonai túlsúlyát Közép-Európában. Az oszmán birodalom még évszázadokon keresztül fennállott, jóllehet már a XVI. század végétől észrevehetőek voltak hanyatlásának jelei. A régi oszmán állam szervezetének éppen azok a jellemvonásai, melyek az oszmán birodalomnak az európai államok között kiváltságos helyzetet biztosítottak és a megmerevedett keleti gondolkodás elhatalmasodó befolyása váltak idők folyamán fejlődésének akadályává és gazdasági, szociális lemaradásának okozójává.

Szigetvár ostroma és Szulejmán halála határkő volt ebben a fejlődésben. Szulejmán kevésbé tehetséges utódai alatt erőtlenné vált az államvezetés. A sorompó, mellyel az iszlám az oszmán birodalmat a megmaradt Európától elzárta, és a keresztény seregek gyakori vereségei következtében Európa lebecsülése, útját állták az európai szociális és technikai haladás átvételének. A katonai feudális szervezet megmerevedett és ezt követte a lassú felbomlás. A janicsárság sem tartott lépést az európai seregek technikai haladásával, protorianus jelleget öltött és kedvezőtlen módon beleavatkozott a kormányzásba. A központi hatalom bomlása az államigazgatás és igazságszolgáltatás korrupcióját, széthullását hozta magával. A hűberek a hárem kedvenceinek és spekulánsoknak a zsákmányává váltak, a bejek és a többi hivatalnokok hiányos ellenőrzése következtében növekedett az alárendeltek kizsákmányolása, ami elégedetlenséget és a leigázott népek ellenállását váltotta ki.

A XVIII. és XIX. században, a magyarországi és később az orosz—török háborúkban elszenvedett vereségek után napirendre tűzött reformkísérletek megvalósítását az ulemák ellenállása bénította, és a janicsárok felkelései pedig végleg meghiúsították. Az európai nagyhatalmak érdekkellentétei következtében az oszmán birodalom, ha területi veszteségekkel is és nagyon legyengülve, még a XX. század elejéig fennmaradt. Csak az első világháború okozta teljes összeomlás vetett véget létének. Az oszmán birodalmat követő nemzeti Török Köztársaság teljesen az európai civilizációt tekintette mintaképének és céltudatosan szakított az oszmán birodalom keleti, vallásos hagyományával.

*

Mielőtt előadásomat befejezném, szeretnék egy személyes megjegyzést tenni. Kartársaimmal együtt én még osztrák állampolgárnak születtem és nagyrészt osztrák iskolákban végeztem tanulmányaimat. Világosan emlékszem, hogy annakidején az iskolai történelemoktatásban nagy figyelmet szenteltek a magyarországi török háborúknak és különösen Zrínyi Miklós Szigetvár védelmében tanúsított hősi magatartásának. Soha nem gondoltam, hogy valaha is módom lesz itt, Zrínyi hősiességének emlékére, egy szerény előadást tartani.

⁶ Vö. E. Z. Karal: La transformation de la Turquie d' un empire oriental en un Etat moderne et national, Cahiers d'histoire mondiale IV. Neuchatel, 1958, 429. o.; B. Lewis: Some reflections on the decline of the Ottoman Empire, Studia islamica IX, Paris, 1958, 111. o., und meine Abhandlung Das Osmanische Reich und der böhmische Ständestaat im XVI. Jahrhundert. Archiv Orientální 32, Prag, 1964. 104. o.

ЦИРИЛ ХОРАЧЕК:

ОСМАНСКАЯ ДЕРЖАВА И СРЕДНЕЕВРОПЕЙСКИЕ СОСЛОВНЫЕ ГОСУДАРСТВА В XVI. ВЕКЕ

Резюме

Чехословацкий автор в своём реферате на основе сопоставлений рассматривает как выявилась — в сложившемся конфликте — разница в структуре и в состоянии дуалистических сословных монархий и османской державы и как это влияло на ведение войны.

Как известно, после смерти чешско—венгерского короля Лайоша II. и избрания Фердинанда Габсбургского на чешский и венгерский престол, страны, принадлежащие к чешской короне, стали частью Габсбургского государственного строя, который состоял из австрийских, чешских и венгерских провинций.

Автор прежде всего рассказывает о том, как вовлекли чешские провинции в борьбу против турок и какие обязанности должны были они выполнить. Одна из этих тяжестей, так называемый «турецкий налог» одобрение которого путём голосования и сбор его составили чрезвычайно много осложнений. После изложения этих фактов, автор рассматривает вопрос военной помощи оказанной чешскими провинциями и соотношение во владении сословных государств и османской державы.

CYRIL HORÁČEK:

DAS OSMANISCHE REICH UND DIE STÄNDESTAATEN IN MITTELEUROPA IM XVI. JAHRHUNDERT

Resümee

Der Autor prüft in seinem Referat auf Grund von Vergleichen, wie in dem entwickelten Konflikt der Unterschied zwischen der Struktur der dualistischen, ständischen Monarchien und des Osman-Reiches zum Vorschein kommt und in welchem Maß dieser die Heeresführung beeinflusste.

Wie bekannt, wurden nach dem Tode des tschechisch-ungarischen Königs Ludwig des II. und der Wahl Ferdinands von Habsburg zum tschechischen und ungarischen König, die Länder der tschechischen Krone zu Teilen des Habsburger Staates, der aus österreichischen, tschechischen und ungarischen Provinzen bestand.

Der Autor beschreibt vor allem, wie die tschechischen Provinzen in den Krieg gegen die Türken eingezogen wurden und welche Pflichten sie laut Verordnung zu erfüllen hatten. Die eine Pflicht war die sogenannte „Türken-Steuer“, deren Zustimmung und Eintreibung sehr viele Komplikationen verursachte. Nachdem er dies beschreibt, prüft er die Frage der militärischen Hilfe der tschechischen Provinzen und abschließend die Gutsverhältnisse der ständischen Länder und des Osman-Reiches.

